

Babiuchuk Svetlana. STEM EDUCATION IN THE USA: PROBLEMS AND PROSPECTS. *In the article have been considered the problems of learning STEM in USA schools and the main ways of solving them. It has been determined that the number of STEM professionals required for the country's economic development is steadily increasing, while the number of students and pupils which learning STEM is relatively insufficient. Have been considered the prerequisites that are affecting to increase of invest in STEM education. STEM-education is combing of sciences aimed at the development of new technologies, innovative thinking and the provision of well-trained engineers. The aim of STEM education is to educate the future generation of highly skilled personals, which will develop the country's economy toward the post-information society. The health and longevity of citizenry, economy, and environmental resources depend in large part on the acceleration of scientific and technological innovations, such as those that improve health care, inspire new industries, protect the environment, and safeguard people from harm. In the article are presented five priority directions of education reform aimed at increasing the number of students and improving the quality of STEM education in the USA. STEM fields will require a concerted and inclusive effort to ensure that the STEM workforce is equipped with the skills and training needed to excel in these fields.*

Keywords: STEM, science education, USA, pupil, curriculum.

Стаття надійшла до редколегії 22.02.2018 р.

УДК 37.035:81'246.3

Аліна Леснянська-Дошак

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Дрогобич)

БАГАТОМОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЖИТТЯ В СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СВІТІ

У статті узагальнено роль мовного розмаїття в концепції міжкультурної освіти. Проаналізовано поняття багатомовності, що полягає в оволодінні людиною двох і більше мов в певному суспільстві. Звернено увагу на історичні витоки становлення і розвитку понять «двомовність» і «багатомовність». З'ясовано умови, що сприяли розвитку багатомовної освіти та виховання в сучасному полікультурному світі. Констатовано причини, які увиразнили проблеми багатомовної освіти та навчання, а також вказано на шляхи їхнього розв'язання. Проаналізовано двомовну освіту її переваги та доцільність дослідження. Охарактеризовано мовну різноманітність у західноєвропейських школах та продемонстровано соціальні та освітні переваги багатомовності. Розкрито особливості формування комунікативної компетенції особистості, якій сприяють засвоєвані учнем мовленнєві знання, вміння й навички, а також досвід між мовленнєвої взаємодії. З'ясовано необхідність мотивації учнів до вивчення кількох мов. Констатовано необхідність навчатися, жити і працювати в багатомовному мультикультурному середовищі, що унеможливило цей процес без володіння належними мовленнєвими навичками щонайменше з двох іноземних мов.

Ключові слова: багатомовність, особистість, двомовність, освіта, виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Багатомовність сучасного світу ставить перед освітньою галуззю першочергові завдання щодо впровадження в навчально-виховний процес вивчення кількох іноземних мов. Адже сучасні глобалізаційні та міграційні процеси спонукають до міжкультурної комунікації і формують потребу у знаннях культури, історії, традицій різних народів. Ці суспільні виклики ставлять перед школою нове завдання – формування багатомовної особистості, яка б володіла не тільки іноземними мовами, але й знала і поважала культуру різних країн, була толерантною до інших національностей. Відтак інтегрованою частиною навчально-виховного процесу в школі повинно стати полікультурне виховання на засадах мультилінгвізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями полікультурного виховання та багатомовності займалися як українські (В. Кемінь, О. Невмержицька, М. Чепіль, А. Максименко), так і зарубіжні (Л. Мороз, Л. Аронін, Б. Буш, Я. Сеноз) вчені. Вони акцентували увагу на принципі організації багатомовної європейської політики. Проте проблемі формування багатомовної особистості як необхідній умові життя в сучасному полікультурному світі не приділено належної уваги.

Мета статті полягає у вивченні передумов становлення багатомовності як необхідної умови сучасної освіти та виявленні особливостей формування багатомовної особистості у сучасному полікультурному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зауважити, що дискусії щодо багатомовності поживалися у 60-х роках ХХ ст. внаслідок суспільно-політичних змін в Європі (деколонізацією африканських та азіатських країн, що спричинило кілька міграційних хвиль) та накопиченням наукових робіт щодо необхідності розвитку двомовності у тогочасному суспільстві, особливо у навчально-виховному процесі. Зокрема Е. Піл і В. Ламберт (Peal E. і Lambert W.) (1962) [14], звернули увагу на те, що дві мовні системи у двомовних дітей є взаємопов'язаною, збагаченою формою пізнання. Дж. Кумінс (Cummins J.) (1979) [4], зі свого боку, сформулював поняття лінгвістичної взаємозалежності, стверджуючи, що позитив у розвитку двомовних дітей простежувався за наявності мовленнєвих навичок у першій і другій мовах, котрі до того ж тісно взаємопов'язані і взаємопідсилювані. Порівняно з одномовними дітьми двомовним, як наголошують науковці, притаманні більша розумова гнучкість і різноманітність розумових і металінгвістичних здібностей [10; 16]. Дослідники також зазначили, що успішність двомовних дітей перевищує показники одномовних у деяких шкільних тестах за умови її опанування в обох мовах.

Серед основних переваг двомовності французькі дослідники С. Лавале та М. Маркі (С. Lavallée та М. Marquis) виділяють такі:

- краще розуміння інших, терпимість і відкритість;
- чудові перспективи на світовому ринку праці;
- легкість і більша якість спілкування з різними людьми і в різних ситуаціях;
- більший інтерес до рідної та іноземної мов;
- образність та оригінальність мислення;
- пришвидшення особистісного розвитку;
- міцний зв'язок із родичами, які залишилися у країні походження, глибоке культурне й генеалогічне коріння;
- додаткові засоби зв'язку [10].

Відзначимо, що перетинаючи культурні, соціальні й мовленнєві кордони, всі двомовні учні розвивають різні здібності і підходи до розв'язання проблем, засвоюючи навчальну програму із транскультурної точки зору. Учні, які опановують ще у школі дві мови, розвивають і удосконалюють відповідні мовленнєві навички протягом усього свого подальшого життя. Водночас це сприяє засвоєнню більшого обсягу інформації, ознайомленню з найкращими творчими здобутками та досвідом інших людей.

Н. Датчер і Дж. Такер (N. Dutcher і G. Tucker) [6] роблять такі висновки щодо двомовної освіти:

- успішність школярів залежить від володіння академічною мовою, яка суттєво відрізняється від соціальної;
- розвиток шкільного мовлення передбачає певний час (4–7 років формального навчання);
- розвиток культури учнів ефективніший у рідномовній письмовій формі;
- учні легше розвивають свої когнітивні навички та засвоюють зміст навчання за умови самостійного вибору ними мови навчання;
- набуті академічні та когнітивні вміння легко переносяться з однієї мови навчання на іншу;
- час, затрачений на оволодіння рідною мовою, має стимулювати учнів до подальшого вивчення.

У сучасному науковому світі так звана «перехідна» двомовна освіта є найдослідженішою моделлю у світі [8; 11]. Вона поширена з огляду на мовленнєве розмаїття, привнесене до школи мовними меншинами і учнями-мігрантами (особливо у Франції, Іспанії, Італії, Швейцарії та ін.). Згідно з програмою двомовної перехідної моделі діти мовних меншин протягом кількох років здобувають початкову освіту спочатку своєю рідною мовою. При цьому їхня рідна мова постає не самоціллю, а так званим «перехідним інструментом», або своєрідним посередником для кращого опанування домінуючої в системі освіти мови.

Тривалість переходу до неї зазвичай триває від трьох до п'яти років [17]. Таким чином, мова своєї національної меншини виконує роль специфічного знаряддя переходу до офіційної мови викладання. Ідеться про бачення мовного розмаїття як короткострокової інвестиції і водночас перешкоди для шкільного навчання. Однак у більшості інших двомовних освітніх програм передбачено використання всіх мов, якими володіють учні.

Серед більшості сучасних освітніх програм цікавою видається програма подвійного занурення (двостороннє занурення). Такий підхід полягає у використанні двох мов навчання з однаковим обсягом знань, умінь і навичок. Крім того, рекомендовано, щоб у класі була приблизно еквівалентна кількість учнів, що розмовляють кожною з двох мов. Ключем до успіху у цих програмах є той факт, що обидві мови вживаються протягом усього навчального дня, слугуючи репетитором одна для одної [11; 18]. Зауважимо, що взаємне навчання стимулює природне освоєння мови для обох груп учнів, тому що підтримує рівень пізнавальної взаємодії. Відтак шкільна успішність двомовних учнів є вищою для всіх груп учасників (порівняно з групами, які навчаються однією мовою).

На сучасному етапі пропонуються програми з вивчення не лише двох, але й трьох іноземних мов. За дослідженнями С. Чунг (С. Chung) (1988), в'єтнамські діти показали високі результати навчання за програмою англійсько-іспанської двомовної програми, а іспаномовні діти засвоїли основи в'єтнамської мови [3].

Як зазначають зарубіжні науковці у формування багатомовної особистості, важливу роль відіграє зміна освітньої парадигми – з традиційної (одномовної) на багатомовну [16; 5]. Ці зміни повинні бути впроваджені на кількох рівнях:

- а) інституційні зміни щодо викладання мов;
- б) зміни у підготовці вчителів і в стратегії прийняття, утвердження й визнання багатомовності різними освітніми закладами.

Зазначимо, що суспільство, яке високо оцінює культурне розмаїття і визнає права мовних меншин, забезпечує найбільш сприятливий ґрунт для розвитку двомовної освіти всіх учнів. Таким чином, незважаючи на численні проблеми й дискусії навколо мультикультуралізму в Європі, кожна держава фінансує в більшій чи меншій мірі освітні програми з використанням мов меншин [15].

Міністерства освіти європейських країн, де у школах навчається багато дітей-мігрантів, видають директиви, що надають мовам меншин того ж статусу, що й друга мова, якою користуються в цих освітніх закладах. Крім того, важливою видається й батьківська участь учнів іноземного походження або тих, хто належать до культурних меншин у формуванні шкільних багатомовних програм.

Щодо зміни в підготовці вчителів до роботи в освітньому полікультурному середовищі, то особливо затребуваними є двомовні учителі, адже багатомовна освіта уможливує навчання тих дітей, рідна мова яких використовується у класі [1]. Легітимність мови школярів-мігрантів передбачає радикальну зміну уявлень освітян про дво- та багатомовне навчання.

Незважаючи на те, що вчителі позитивно сприймають багатомовність дітей-мігрантів, простежується сильний традиційний спротив інституційній багатомовності. Власне тому науковці загалом наголошують на необхідності відповідної мотивації до вивчення мов. Так, Е. Ховкінс (Е. Hawkins) [15] у своїй книзі «Знання мов: Вступ» стверджує, що людина, аби краще пізнати світ, має навчитися диференціювати, класифікувати, й узагальнювати. А ці інтелектуальні процеси неможливі без володіння мовою. Що більше мов опанує особистість, то більш розвиненими будуть її мовленнєві вміння й навички, то більш продуктивним буде її особистісний розвиток. Цю, так звану, прогресивну децентралізацію первісного етноцентризму учнів можна узагальнити у такому формулюванні Е. Ховкінса: ми прагнемо запалити вогонь цікавості навколо центральної людської характеристики – мови, що яскраво палахкотітиме у всьому житті наших учнів. У той час, як ведеться рішуча боротьба з лінгвістичним самовдоволенням, ми прагнемо захистити їх учнів від страху перед невідомим, що спричиняє упередження й антагонізми. Передовсім ми хочемо, щоб контакти наших учнів з мовою, (як їх власною, так і їх сусідів), були багатшими, цікавішими і,

зрештою, просто приносили більше задоволення [15, с. 5–6]. Отже, автор рішуче закликає учнів до вивчення нових мов, що розвивають їхню лінгвістичну чутливість, особливо до мовних відмінностей.

Прихильники багатомовної освіти підкреслюють її соціальні й освітні переваги, а також розробляють методику опанування й використання багатомовності. Дослідники П. Грін та К. Хеч (P. Green та K. Hecht) [7], мотивуючи учнів до вивчення мов, спонукають їх послідовно аналізувати такі чотири аспекти:

- 1) структура й функції розучуваних мов;
- 2) значення цих мов у особистому житті;
- 3) роль мови в сучасному суспільстві;
- 4) нові перспективи міжособистісного спілкування, ініційовані багатомовністю.

Деякі дослідники (Дж. Кумінс (J. Cummins (1979) і Б. Морган (B. Morgan) (1996)) [4; 13] слушно вказують, що мовленнєва поінформованість, як результат знання мов включає й усвідомлення відносин між соціальними групами – носіями цих мов. Необхідно з'ясувати, як мова сприяє соціальній диференціації певної суспільної спільноти. Це є особливо актуальним сьогодні власне в тих постколоніальних державах, де питання про вибір мов опосередковується владними структурами [12].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що в європейській мовній політиці XXI ст. багатомовність відіграє пріоритетну роль. Фахівці різних наукових галузей розробляють численні конструктивні рекомендації з питань викладання / вивчення іноземних мов у полікультурному середовищі. Багатомовний підхід до навчання увиразнюється ще й тим, що в процесі розвитку мовного досвіду індивіда його культурний контекст поширюється з мови сім'ї на певну соціальну групу або інші спільноти, зокрема школу, університет, громадські організації тощо. Саме так і формується комунікативна компетенція особистості, якій сприяють засвоєвані учнем мовленнєві знання, вміння й навички, а також досвід міжмовленнєвої взаємодії.

Вивчення однієї або декількох мов не може сьогодні узгоджуватися з мовною монолінгвістичною концепцією, що передбачає формальне поєднання окремих лінгвістичних систем, незалежних одна від одної і протиставлених одна одній. Недоцільний сьогодні і бінарний, дихотомічний традиційний підхід до вивчення мов, оскільки необхідно засвоювати різноманітні мови в їх складних взаємозв'язках [5; 15].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, багатомовність – це користування кількома мовами особою в межах якоїсь однієї держави. Також можемо сказати, що існує ще й соціальна багатомовність, коли в державі функціонує кілька мов з різними чи однаковими статусами. Різні мови можуть мирно співіснувати в межах одного суспільства або навіть сім'ї. Багатомовність існує в більшості країн світу, оскільки на сучасному етапі різні народи та їхні мови взаємодіють з мовами інших країн.

У сьогоденному світовому суспільстві інтенсивні інтеграційні процеси обумовлюють складні багатопланові завдання і виклики, серед яких питання багатомовності актуалізується особливо, кваліфікуючись не лише як проблема розвитку культури, але і як стратегічно важлива глобальна проблема подальшого розвитку сучасної цивілізації. У нашій країні багатомовність вимагає посиленої уваги передовсім у зв'язку з завданням гармонізації міжнаціональних відносин, забезпеченням нових реальних умов для взаємодії, взаємозбагачення національних культур, побудовою ефективною мовної політики в державі.

У XXI ст. вивчення різних мов стає швидше правилом ніж винятком. Необхідність навчатися, жити і працювати в багатомовному мультикультурному середовищі передбачає володіння належними мовленнєвими навичками щонайменше з двох іноземних мов. Ця потреба зумовлена сьогодні необхідністю забезпечення мобільності та комунікації та доступу до глобального банку інформації і знань [2, с. 2]

Міжкультурні підходи через посередництво мов у глобальному потоці інформації незворотно дестабілізують монокультуралізм сучасного освітнього простору. Це дає змогу

вчителям зрозуміти, що культурні підходи – не тільки імператив сучасної освітньої політики, але й ефективний практичний засіб навчально-виховної діяльності.

Джерела та література

1. Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism / C. Baker // Multilingual Matters. – 2001. – P. 295–317.
2. Brohy C., Gajo L. L'enseignement bilingue : état de situation et propositions. Vers une didactique intégrée. / C. Brohy, L. Gajo. // Neuchâtel. Conférence intercantonale de l'instruction publique de la Suisse romande et du Tessin. – 2008.
3. Chung C. H. The language situation of Vietnamese Americans. / C. H. Chung // Language diversity : Problems or resources. – 1988. – P. 276–292.
4. Cummins J. Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children / J. Cummins // Review of Educational Research. – 1979. – Vol. 49. – P. 222–251.
5. Ducancel G., Simon D. De deux monolinguisms vers une éducation plurilingue / G. Ducancel, D. Simon // Repères. – 2004. – Vol. 29. – P. 3–21.
6. Dutcher N., Tucker G. The use of first and second languages in education : A review of educational experience / N. Dutcher, G. Tucker. – Washington, DC : World Bank, 1994.
7. Green P., Hecht K. Language awareness of German pupils / P. Green, K. Hecht // Language Awareness. – 1993. – Vol. 2 (3). – P. 125–142.
8. Hakuta K. Bilingual Education in the Public Eye: A Case study of New Haven. / K. Hakuta // National Association for Bilingual Education Journal. – 1984. – Vol. 9(1). – P. 53–76.
9. Hawkins E.W. Awareness of language- Knowledge about language in the curriculum in England and Wales : An historical note on twenty years of curricular debate / E. Hawkins // Language Awareness. – 1992. – Vol. 1(1) . – P. 5–16.
10. Lavallée C., Marquis M. (1999). Éducation interculturelle et petite enfance / C. Lavallée, Marquis M. - Québec : Les Presses de l'Université Laval, 1999. – P. 225–233.
11. Lindholm K., Aclan Z. Bilingual Proficiency as a Bridge to Academic Achievement : Results from Bilingual/immersion programs / K. Lindholm, Z. Aclan // Journal of Education. – 1991. – Vol. 173. – P. 99–113.
12. López L., Küper W. La educación intercultural bilingüe en América Latina: balance y perspectivas / L. Lopez, W. Küper // Revista Iberoamericana de Educación. – 1999. – Vol. 20. – P. 17–85.
13. Morgan B. Promoting and assessing critical language awareness / B. Morgan // Teachers of English to Speakers of Other Languages (TESOL). Journal. – 1996. – Vol. 6 (2). – P. 10–14.
14. Peal E., Lambert W. The Relation of Bilingualism to Intelligence / E. Peal, W. Lambert // Psychological Monographs. – 1996. – Vol. 76. – P. 1–23.
15. Perregaux C. Prendre appui sur la diversité linguistique et culturelle pour développer aussi la langue commune. / C. Perregaux // Repères. – 2004. – Vol. 29. – P. 147–166.
16. Rolstad K. Effects of two-way immersion on the ethnic identification of third language students : an exploratory study / K. Rolstad // Bilingual Research Journal. – 1997. – Vol. 21(1). – P. 83–102.
17. Skunabb-Kangas T. Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights? / T. Skunabb-Kangas. – Mahwah, NJ : Erlbaum. – 2000.
18. Thomas W., Collier V. Two languages are better than one / W. Thomas, V. Collier // Educational Leadership. – 1997. – Vol. 55 (4). – P. 23–26.

Леснянская-Дошчак Алина. МНОГОЯЗЫЧИЕ ЛИЧНОСТИ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ В СОВРЕМЕННОМ МНОГОКУЛЬТУРНОМ МИРЕ. В статье обобщены роль языкового разнообразия в концепции межкультурного образования. Проанализировано понятие многоязычия, заключающийся в овладении человеком двух и более языков в определенном обществе. Обращено внимание на исторические истоки становления и развития понятий «двужычие» и «многоязычие». Выяснены условия, способствовавшие развитию многоязычного образования и воспитания в современном поликультурном мире. Констатируется причины, более выразительным проблемы многоязычного образования и обучения, а также указано на пути их решения. Проанализированы двуязычное образование ее преимущества и целесообразность исследования. Охарактеризованы языковое разнообразие в западноевропейских школах и продемонстрированы социальные и образовательные преимущества многоязычия. Раскрыты особенности формирования коммуникативной компетенции личности, которой способствуют усваиваемые учеником речевые знания, умения и навыки, а также опыт между речевого взаимодействия. Выяснено необходимость мотивации учащихся к изучению нескольких языков. Констатируется необходимость учиться, жить и работать в многоязычном мультикультурной среде, что делает невозможным этот процесс без владения соответствующими речевыми навыками по меньшей мере из двух иностранных языков.

Ключевые слова: многоязычие, личность, двужычие, образование, воспитание.

Lesnyanska-Doshchak Alina. MULTILINGUAL PERSONALITY AS A NECESSARY CONDITION IN THE MODERN MULTICULTURAL WORLD. The role of linguistic diversity in the concept of multicultural education as

well as the concept of multilingualism which consists in a person mastering two or more languages in a certain society have been regarded in the article. The attention is paid to the historical origin of the formation and development of the concepts "bilingualism" and "multilingualism". The analysis of bilingual education has been done and the following advantages of bilingual education have been distinguished: better understanding of other people, their culture and language, tolerance and open-heartedness, prospects on the world employment market, better quality of communication among different people and in different situations, greater interest to the native and foreign languages, creativity and originality of thinking, acceleration of personal development, deep cultural and genealogical roots. The linguistic diversity in Western European schools has been characterized and the social and educational benefits of multilingualism have been revealed.

The peculiarities of the formation of the communicative competence of the individual have been defined and the factors promoting this formation have been singled out. They are as follows: learner's language learning, skills and abilities and the experience of the speech interaction. It has been found out that the need to study, live and work in a multilingual and multicultural environment involves having proper language skills in at least two foreign languages.

It has been stated that multilingualism plays a leading role in today's European linguistic politics. Specialists from various science fields develop numerous constructive recommendations on teaching and learning foreign languages in a multicultural environment.

The multilingual approach to learning is emphasized by the fact that in the process of individual's language experience development the cultural context extends from the language within the family to a particular social group or other community, in particular school, university, community organizations, etc. That is the way the communicative competence of the individual is formed and promoted by the learner's acquired knowledge of the language, skills and abilities, as well as the experience of the speech interaction. Multilingualism is considered to be the process of the person's use of several languages within the single state.

The concept of social multilingualism as functioning of several languages with different or identical statuses in one state has also been characterized. Multilingualism exists in most countries of the world since at present different peoples and their languages interact with languages of other countries. There is also social multilingualism when there are several languages in the state with different or identical statuses. Different languages may coexist within a single society or even a family.

Keywords: multicultural education, bicultural education, education

Стаття надійшла до редколегії 31.01. 2018 р.

УДК [371.671:741](09)(477) "20"

Литовченко Ганна

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Харків)

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО ШКІЛЬНИЦТВА (1991–2003 РР.)

Стаття присвячена аналізу змісту шкільних підручників з образотворчого мистецтва, що набули чинності в період розбудови національного шкільництва в незалежній Україні. Виявлено рівень відповідності шкільних підручників з образотворчого мистецтва, структурним компонентам змісту освіти, меті освіти, вимогам програми та загальним вимогам до підручників. Доведено, що суттєвими перевагами нових підручників були: розширення змісту загальних тем, що пропонувалися для вивчення, посилення національного елементу, підвищення якості поліграфічного виконання.

Ключові слова: вимоги, зміст, підручник, навчальна література, загальноосвітня школа, образотворче мистецтво.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах реалізації сучасної освітньої парадигми набуває актуальності оновлення змісту та методів навчання й виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Так, відповідно до концепції «Нова українська школа» (2016) основною метою освіти має стати виховання інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини. Концепцією визначається необхідність нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей – динамічних комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що